

МЕТАФОРА В УКРАЇНСЬКОМУ РАДЯНСЬКОМУ ДИСКУРСІ 70-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено особливостям метафоричних значень та їх функціонуванню в українському радянському дискурсі 70-х років ХХ століття. Методом метафоричного моделювання визначено основні типи метафор зазначеного періоду, розглянуто їхній суміжний та узгоджувальний характер. Стверджується думка про єдиний метафоричний простір радянського дискурсу, що закріплював спосіб пізнання та осмислення дійсності в межах зазначених метафоричних моделей.

Ключові слова: метафора, метафорична модель, метафорика, концептуальна метафора, український радянський дискурс.

Вступ

У сучасних лінгвістичних дослідженнях дедалі більш актуалізованим стає вивчення семантичних, когнітивних та функціональних особливостей метафори поза художнім текстом і передусім у суспільно-політичній комунікації, особливістю якої є те, що в ній закладено потенціал, здатний формувати стратегії поведінки, закріплювати стереотипи мислення, ціннісно маркувати зміст висловлювання (Мазурик, 1998, с. 104). У різних дискурсивних практиках особливості семантики та функціонування метафори різні й зумовлені структурно-семантичними, екстралінгвістичними, соціолінгвістичними та комунікативно-прагматичними особливостями того типу дискурсу, в якому вживається метафора (Арутюнова, 1990). З цього погляду цікавим є лінгвістичне осмислення семантичної суті та функцій метафори в умовах радянського дискурсу, який, по-перше, характеризується найвищим ступенем ідеологізованості семантики, що зорієнтовує людську свідомість на пізнання дійсності в ідеологічно оцінних категоріях як домінуючих для такого типу дискурсу, і, по-друге, – стандартизацією й жорсткою регламентацією мовних засобів, що перетворює цей тип дискурсивної практики на ритуально-знаковий. У цій статті йтиметься про усталені й типізовані метафоричні звороти, які лежать в основі системи ідеологічно оцінкових понять, прийнятих у радянському дискурсі.

Метафора як когнітивний механізм, що проектує й відображає певні моделі мислення, активно досліджується на матеріалі сучасного політичного дискурсу, зокрема, в українському мовознавстві це ґрунтовні дисертації

Д. Мазурик, Х. Дацишин та О. Чадюк. Радянська метафорика в наукових працях представлена фрагментарно (лише в порівняльному контексті із сучасною) й ще не має належного системного вивчення у вітчизняній лінгвістиці. У заповненні цієї прогалини вбачаємо актуальність нашого дослідження.

Метою статті є вияв та узагальнення семантичних та функціональних особливостей метафори в радянському дискурсі 70-х років ХХ століття.

Теоретичне підґрунтя, методи та матеріал дослідження

Основою нашого дослідження стали теоретичні положення з вивчення метафори (В. Апресян, Н. Арутюнова, А. Баранов, А. Вежицька, М. Джонсон, І. Кобозева, Дж. Лакофф, В. Петров, Г. Склярєвська, О. Тараненко, В. Телія, А. Чудінов) та політичного дискурсу, зокрема радянського (Ф. Бацевич, М. Гловінський, Т. А. Ван Дейк, Л. Крисін, Н. Купіна, Л. Масенко, Г. Почепцов, Г. Яворська). У визначенні й аналізі метафор радянського дискурсу застосовано метод метафоричного моделювання, започаткований у працях Дж. Лакоффа й М. Джонсона та доповнений розробками А. Баранова, Ю. Караулова, А. Чудінова.

Предметом розгляду є метафорична семантика радянського ідеологічного дискурсу, представленого в текстах партійних документів 70-х років ХХ століття (КПРС, 1983; КПУ, 1986) та передових статей газети «Радянська Україна» – основного друкованого органу Комуністичної партії Радянської України.

Результати дослідження

Визначальною рисою для формування структурно-семантичних та функціональних особливостей метафори є її участь у пізнавальній діяльності людини (Гак, 1988). Її типологічні ознаки зумовлюються «властивостями когнітивної природи, яка полягає в тому, що метафора виступає концептуальною одиницею, яка представлена у свідомості людини образом-схемою чи ментальною моделлю, яка фіксує особливе бачення ситуації» (Дацишин, 2005, с. 18). Виконуючи когнітивно-ментальну функцію, метафора встановлює нове розуміння відношень подібності між старим і новим знанням, не лише формує нове уявлення про предмет дійсності, а й зумовлює спосіб його пізнання, оцінки й осмислення (Телия, 1988). Метафоризація базується на розумінні й переживанні сутності одного виду в термінах сутності іншого виду, відповідно, на взаємодії двох когнітивних структур – сфери джерела (source domain) і сфери мети (target domain) (Lakoff, & Johnson, 1980, p. 7). Отже, «деякі сфери мети структуруються за зразком сфери джерела», цей процес А. Баранов назвав «метафоричною проекцією», відповідно до якої визначається тип метафори (Баранов, Караулов, 1994, с. 5).

У тоталітарному суспільстві важливу роль у виборі й продукуванні певного типу метафоризації (метафоричної проекції) відіграє ідеологія. Оцінні значення формуються ідеологічними цінностями, запостульованими в працях К. Маркса й В. Леніна. У тоталітарній комунікації метафора є не лише засобом категоризації світу в оцінних значеннях, а й засобом нав'язування ідеологічних оцінок та настанов.

У теорії метафоричного моделювання щодо дискурсивної практики виділяють 4 групи метафор: антропоморфну, природоморфну, соціоморфну, артефактну (Чудинов, 2006, с. 136–137). Застосовуючи наведену класифікацію, ми визначили метафори з такими вихідними понятійними сферами: «персоніфікація», «сім'я», «колектив», «боротьба», «сила», «природа», «рух», «будівництво», «спорт». Ці метафори перетинаються, утворюючи єдиний метафоричний простір радянського політичного дискурсу 70-х років XX століття. Коротко їх охарактеризуємо.

Найпоширенішою в українському радянському дискурсі є **метафора персоніфікації**, когнітивна сутність якої полягає в перенесенні властивостей суб'єкта на інший суб'єкт або не-суб'єкт (у цьому разі відбувається перенесення психологічних характеристик людини на назви

керівних і політичних структур). Антропоморфний напрям метафоризації здійснюється на основі таких видів перенесення:

здатності особистості керувати: *Комуністична партія Радянського Союзу й ЦК проводить велику організаторську і політичну роботу; під керівництвом партії було зроблено нові кроки по шляху всебічного розвитку кожної з братніх радянських республік, неухильно підвищується керівна і спрямовуюча роль партії в житті радянського суспільства;*

здатності організовувати: *партія організовує й спрямовує, керівні органи творчих спілок рідко організовують колективні обговорення назрілих проблем художньої творчості, ленинський комсомол об'єднує в своїх лавах;*

здатності виявляти силу: *з новою силою проявилась керівна і спрямовуюча роль Комуністичної партії; зміцнилась ідейно-політична єдність радянського суспільства, партія і далі зміцнюватиме Союз Радянських Соціалістичних Республік;*

здатності активно діяти: *ЦК КПРС, Політбюро ЦК твердо і неухильно здійснюють Програму миру; втілювати в життя історичні рішення XXIV з'їзду КПРС.*

Ще однією основою метафоричного перенесення в аналізованій моделі є група лексики на позначення особливостей поведінки людини в родині (значення перетинаються з відповідною групою лексики в моделі родини):

здатності виховувати: *партія здійснює виховну роботу;*

здатності турбуватися, надавати допомогу: *партія турбується, при постійній допомозі Центрального Комітету КПРС і Радянського уряду, Центральний комітет КПРС виявляє дбайливе ставлення до плідних творчих пошуків тощо.*

У моделі персоніфікації окрему тематичну групу утворює атрибутивна лексика зі значенням моральних рис людини (вірний, добрий, совісний, чесний, надійний, гідний, відданий, моральний, високоморальний): *вірний помічник, надійний помічник партії, гідний вклад у будівництво комунізму вносить Радянська Україна, відданий інтересам партії й народу.*

Отже, основною вихідною сферою в моделі персоніфікації є значення, пов'язані передусім з вольовими й моральними якостями людини. У рамках зазначеної метафоричної моделі (персоніфікація політичної структури) керівні органи країни, партійна структура – КПРС (основна керівна інституція в СРСР) не просто персоніфіковані, їх гуманізовано, наділено

позитивними рисами особистості, що, відповідно, формує лояльний до влади тип суспільної поведінки. Ця думка підтверджується й **метафорою родини**, яку трактуємо як суміжну до метафори персоніфікації.

Сім'я – важливий концепт в етнокультурній свідомості кожного народу. Тексти партійних документів насичені прикладами метафоричних зворотів, що належать до сфери джерела **«родинна спорідненість»** і позначають усі різновиди суспільної взаємодії між республіками-країнами: *єдина сім'я – Радянський Союз, в дружній сім'ї братніх республік, згуртована сім'я народів-братів, в міцній сім'ї радянських народів*. Ці приклади демонструють здатність метафори не тільки змінювати ставлення людей до навколишньої дійсності, але й спрямовувати колективну свідомість у потрібному для влади руслі. Експлуатація метафори родини в текстах партійних документів засвідчує апеляцію влади до базових психічних структур особистості, до колективного підсвідомого, що допомагало підтримувати асоціативний зв'язок між поняттям родини й держави, в якій усі радянські люди мали відчувати свою причетність до «великої дружньої сім'ї», в якій панує атмосфера любові, добра, взаємодопомоги і яка має свої «родинні» свята: *недавно багато братніх республік відзначили свої півстолітні ювілеї*.

Сферою джерела формування метафоричного перенесення в моделі сім'я є також **назви членів родини** – «брати і сестри», «батьки й діти». У текстах партійних документів громадяни країни символічно представлені синами й дочками, партійні керівники – батьками, проте найчастотнішими в цій моделі є атрибути *рідний, батьківський, братерський, по-батьківськи: братерська дружба народів нашої великої багатонаціональної Батьківщини, братні партії і країни, рідна Комуністична партія, батьківське слово партсекретарів*. Проаналізований матеріал яскраво підкреслює, що «братерські» стосунки лежать в основі концептуалізації зв'язків численних народів Радянського Союзу, які в радянському дискурсі номінуються не суспільно-політичною лексикою, а лише метафоризованими значеннями.

Сферою джерела метафори родини є також значення **«стосунки в сім'ї»**, базовані на почуттях любові, вірності, відданості: *відданість ідеалам марксизму-ленінізму, вірність Комуністичній партії, відданість партійному обов'язку* тощо, та **«функції родини»**, основна з яких – виховання. Людина виховується безпосередньо в сім'ї, проте в радянській дійсності виховні функції закріплені за керівними політичними структурами: *партія*

і далі виховуватиме всіх трудящих у дусі соціалістичного інтернаціоналізму, партія піклується, партія виявляє турботу. Завдяки зазначеній метафорі осмислення діяльності владних структур відбувається в поняттях найбільш зрозумілих, найбільш близьких до щоденного людського досвіду.

У рамках моделі родини утверджується одна з основних ідеологем радянського дискурсу – ідеальна родина, якою є Радянський Союз, усі стосунки між найближчими родичами ідеалізовані, всі намагаються допомогти одне одному, в цій родині немає суперечок і конфліктів. Усі метафоричні значення виявляють лише позитивні конотації, виражаючи смисли любові, добра, взаємодопомоги й формуючи образ ідеальної країни.

Ще однією суміжною до метафор родини й персоніфікації є метафора **колективу**, що постулювала концепт єдності, колективізму радянського суспільства: *формування соціалістичного колективізму, трудовий колектив, тісніше згуртувати ряди, згуртованість партійних рядів, монолітна єдність всіх народів нашої Батьківщини* тощо. У цій моделі актуалізовано значення характеристики колективу за ознаками міцності: *міцний, згуртований, єдиний* та *одностайності дій: згуртовано, дружно, одностайно, єдиним фронтом, дружними, тісними рядами* тощо. Напряма метафоричного перенесення здійснюється так: ознака сукупності індивідуумів переноситься на назви партії, народів СРСР, країни (суспільно-політичні поняття).

Однією з частотних в українському радянському дискурсі зазначеного періоду є **метафора боротьби**, співвіднесена з метафорою бойових дій (тактики). Через те, що суттю метафори є розуміння й переживання однієї концептуальної сфери в термінах іншої, в цьому разі йдеться про структурування свідомості радянської людини концептом війни (боротьбою, фронтом, битвою, завоюваннями, що зумовлюють відповідні дії мобілізації, озброєння, агресії, відсічі тощо), в термінах військових дій. Цю метафоричну модель достатньо описано в науковій літературі, тому на ній зупинятись не будемо, обмежимося лише загальною характеристикою.

Поняття **сфера війни** (боротьби, битви, бою, фронту) переноситься на всі галузі суспільної діяльності (політика, економіка, народне господарство, наука, освіта, медицина, мистецтво, спорт): *боротьба за втілення соціалізму в життя; боротьба за побудову нового суспільства, боротьба за соціалізм, боротьба з чужими поглядами і концепціями, боротися за високий ідейно-естетичний рівень радянського*

мистецтва, в боротьбі за соціалізм, у боях за його захист тощо. Сферою джерела формування метафоричного перенесення в названій моделі є **тактика бойових дій**: мобілізувати всі сили суспільства, мобілізуюча сила соціалістичного змагання, озброїти досягненнями науки, озброїти науково обґрунтованою стратегією і тактикою, відсіч агресивній політиці імперіалізму, завоювання нових рубежів у великій справі творення комуністичного суспільства, неоціненне завоювання соціалізму і назви **суб'єктів дії** (армія, бійці, боєць, авангард, резерв): *п'ятнадцятимільйонна армія комуністів, бойовий авангард усього радянського народу, авангардна роль партійних організацій, бойовий резерв партії, бойовий загін КППС (Компартія України), виступати ідейним бійцем партії тощо.* У цій моделі актуалізовано лексеми *подвиг* і *героїзм* з широкою аґрибуцією: *справжній, мужній, славний, ратний, трудовий.*

Метафора боротьби в лінгвістичній літературі кваліфікується як основна й домінантна семантико-когнітивна характеристика радянського типу комунікації. Проте, як підтверджує наше дослідження, у 70-х роках XX століття за частотністю вона поступається метафорі персоніфікації.

Суміжною до метафори війни розглядаємо **метафору сили, міцності** (перетинається з метафорою спорту): *революційна сила, творчі сили розвинутого соціалістичного суспільства, життєдайна сила соціалістичного ладу, зміцнення оборонної могутності, зміцнення позицій соціалізму, зміцнення єдності партійних рядів, зміцнення ленінських принципів народності і партійності тощо.*

У текстах партійних документів також частотною є **природоморфна** (біологічна) **метафора**, в якій джерелом метафоричної експансії є понятійна сфера, що пов'язана з рослинним світом і продукує значення **росту**: *бурхливо зростає, безперервно зростатиме, зростає оборонна могутність Батьківщини, неухильне зростання керівної ролі партії, безперервно зростатиме; розвитку: темпи розвитку радянської економіки, дальшого розвитку набула соціалістична демократія, дальший розвиток соціалістичної демократії, вища стадія розвитку соціалізму, розвивати традиції марксистсько-ленінської естетики; зрілості: зрілі політичні кадри.* Для підсилення прагматичного потенціалу дискурсу в зазначеній моделі використовується метафоризована лексика з додатковими експресивними відтінками: *розквіт соціалістичних націй, плідні творчі пошуки, паростки комуністичного ставлення до праці.*

Тексти партійних документів фіксують **орієнтаційну метафору**, пов'язану з перенесенням просторових характеристик і явищ (рух у просторі, напрямок, швидкість) на суспільні процеси. Саме в цій моделі найбільшою мірою актуалізовано ідеологічно-оцінні значення, базовані на універсалиях **вгору, вперед, вправо** як позитивно оцінних і **вниз, назад, вліво** як негативно оцінних. Орієнтаційна метафора здійснюється на основі таких видів перенесення:

рух у просторі: *перехід радянського суспільства до розгорнутого будівництва комунізму;*

напрямок руху: **вгору**: *дальше піднесення сільського господарства, справжнє піднесення добробуту радянських людей, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, підвищення життєвого рівня народу, підвищується матеріальний добробут трудівників села;* **вшир**: *це повніше розкрились переваги і творчі сили побудованого в СРСР розвинутого соціалістичного суспільства, шириться чудовий благодородний рух за комуністичне ставлення до праці, шириться рух все більше і більше;* **вперед**: *просуваються вперед усі наші союзні республіки, вперед до комунізму;* **курс**: *послідовно здійснювати ленінський курс на розквіт соціалістичних націй та їх зближення; правильний курс партії;* **шлях**: *пройдений нашою партією шлях не має собі рівних в історії, впевнено стали на шлях самостійного розвитку, широкий шлях для творчих шукань та ініціативи народу;*

швидкість руху: *швидкими темпами, темпи розвитку соціалістичної економіки;* **крок**: *нові великі кроки, великий крок вперед, зроблено великий крок у створенні матеріально-технічної бази комунізму, семимильні кроки.*

У цій моделі просторові значення виражено однотипно: дієсловами й утвореними від них іменниками: *піднести – піднесення, підвищувати – підвищення тощо;* прикметниками й похідними від них прислівниками: *широкий – широко – ширше; глибокий – глибоко – глибше; високий – високо – вище; вузький – вузько – вузьче.*

Активно представлена в радянському дискурсі соціоморфна метафорична модель, яку репрезентують **метафори будівництва й спорту**.

Виділення в українському радянському дискурсі 70-х років XX століття метафоричної моделі «буття радянського суспільства – будівництво» свідчить про структурування радянської дійсності за аналогією до будівельної діяльності. Процес будівництва є тут прототипом для осмислення абстрактних понять радянського дискурсу. Напрямом метафоричної проекції є людська діяльність – абстрактне поняття: *побудова нового суспільства,*

будівництво комунізму, будівництво комуністичного суспільства, комуністичне будівництво, ділянка господарського і культурного будівництва, ударні комсомольські будови. У моделі названо і суб'єктів дії: радянський народ будує комунізм, студентські будівельні загони тощо.

«Будівельна» метафора також пов'язана з первісними структурами людського мислення. Будівництво – особливий вид діяльності людини з освоєння довкілля, що пов'язується зі створенням основних символів культури, через які здійснюється зв'язок людини з навколишнім світом. У марксистському вченні утверджується сприйняття суспільно-економічної формації як будівлі, побудови, в структурі якої виокремлюється база як основа будівлі й надбудова як похідна від бази вторинна структура. Н. Арутюнова зазначає, що «з часів Маркса було прийнято представляти суспільство як побудову, будівлю. Ця метафора дозволяє виділяти в суспільстві базу (фундамент), різноманітні структури і надбудову...» (Арутюнова, 1990, с. 14–15). Метафора будівництва передбачає творче ставлення людини до навколишньої дійсності й засвідчує, що суспільство потребує постійної уваги й перетворень. Актуалізація семи творчості засвідчена тим фактом, що в структурі радянського дискурсу частотними в цій моделі є лексеми *будівничий* і *будівник*, які мають значення того, хто щось створює, творця: *радянський народ – будівничий комунізму, геніальний будівничий радянської держави, будівничий інтернаціональної культури, будівник комунізму.*

У метафоричній моделі спорту виділяють концепти, співвіднесені з позначенням дій, характерних для спорту – *змагання*, а також концепти, значущі для спортивної сфери, але які характеризують її опосередковано, які експлікують атрибутивні характеристики власне спортивної діяльності як процесу або результату (мужність, сміливість, сила, міць, патріотизм, перемога й обов'язково встановлення рекорду): *трудоий рекорд, встановити рекорд, рекордні строки, рекордно короткі строки.*

Ідея змагання бере свої витoki також у працях К. Маркса й В. Леніна. Маркс у роботі «Злиденність філософії» розглядав змагання як

явище об'єктивне, яке народжується в результаті контакту між людьми в процесі кооперації праці й сприяє зростанню індивідуальної продуктивності окремих осіб, як невідокремну складову тієї чи іншої суспільно-економічної формації, що змінюється відповідно до інших відносин і умов соціального буття, й не є незмінною категорією. Маркс доводив, що конкуренція – не промислове, а торгове змагання, мета якого не продукт, а прибуток (Сиволоб, 1990, с. 15). У творах Маркса лексема *змагання* вживається в термінологічному значенні (як тип відносин в економіці), в основі якого лежить метафоричне перенесення (стерта метафора). Ідеологічний компонент, виражений жорсткою атрибуцією «соціалістичне», у лексико-семантичній структурі слова *змагання* з'являється в концепції В. Леніна про соціалістичне змагання.

У радянському дискурсі 1970-х років метафора спорту стає проекцією мілітарної метафори у сферу економіки й технологічного виробництва: *зміцнення економіки, гонка озброєнь, змагання будівельників за скорочення строків введення в експлуатацію нових виробничих потужностей.*

Висновки

Основними метафоричними значеннями в українському радянському дискурсі 70-х років ХХ століття є такі: персоніфікація, сім'я, колектив, боротьба, сила, природа, рух, будівництво, спорт. Як засвідчує наш матеріал, у семантиці радянського дискурсу звужується зона метафоричної експансії, а отже, редукується образ дійсності й постає у звичних для людської свідомості поняттях. Частота, одноманітність семантики й вживання метафоричних моделей призводить до перетворення їх на знаково-ритуальні конструкції, що відображали основні міфологеми радянського періоду української історії.

У перспективі ефективним та важливим буде комплексне дослідження концептуальної метафори, динаміки її вживання в радянському дискурсі, що сприятиме більш повній і цілісній інтерпретації його когнітивно-семантичних особливостей.

Список використаної літератури

- Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры : сборник. – Москва : Прогресс, 1990. – С. 5–32.
- Баранов А. Н. Словарь русских политических метафор / А. Н. Баранов, Ю. Н. Караулов. – Москва : Редакция САМ «Помовский и партнеры», 1994. – 330 с.
- Баранов А. Н. Очерк когнитивной теории метафоры / А. Н. Баранов // Баранов А. Н. Русская политическая метафора (материалы к словарю) / А. Н. Баранов, Ю. Н. Караулов. – Москва : Ин-т русского языка АН СССР, 1991. – С. 184–192.
- Гак В. Г. Метафора: универсальное и специфическое / В. Г. Гак // Метафора в языке и тексте. – Москва : Наука, 1988. – С. 11–26.
- Дацишин Х. П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Х. П. Дацишин ;

- Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2005. – 260 с.
- КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – Київ : Політвидав України, 1982. – Т. 11 ; 1983. – Т. 12.
- КПУ в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК : у 2 т. – Київ : Політвидав України, 1976.
- Мазурик Д. Метафоризація політичної мови / Д. Мазурик // Проблеми утвердження і функціонування державної мови в Україні : матеріали Міжнар. наук. конф. 28–29 листопада 1996 року. – Київ : Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 1998. – С. 103–106.
- Сиволоб Ю. В. Масове трудове змагання: ідеали і реальність / Ю. В. Сиволоб // Український історичний журнал. – 1990. – № 3. – С. 14–25.
- Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. – Москва : Наука, 1988. – С. 173–204.
- Чудинов А. П. Политическая лингвистика : учеб. пособ. / А. П. Чудинов. – Москва : Флинта, 2006. – 256 с.
- Lakoff G. *Metaphors We Live By* / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 242 p.

Oksana Kalynovska

METAPHOR IN UKRAINIAN SOVIET POLITICAL DISCOURSE IN THE 70S OF THE 20TH CENTURY

Background. Study of the semantic and functional peculiarities of metaphor in the texts of social and political communication, which feature is that they contain an effective meaning, capable of generating and consolidating the stereotypes of mass consciousness, instilling precise assessments and instructions to the addressees, forming the corresponding type of social behavior, is still relevant in the linguistic science. This paper provides the study of the semantics and functions of metaphorical compounds in the political discourse of the Soviet era, the main feature of which is their standardization and strict regulation of language means. Therefore, it is important to study the peculiarities of metaphorical semantics in terms of ritual-symbolic communication.

The texts of party documents of the 1970s of the 20th century and texts of leading articles of the newspaper “Radyanska Ukrayina” (Soviet Ukraine), the main press organ of the Communist Party of Soviet Ukraine, are the source of the analysis.

Purpose. The purpose of the paper is to generalize metaphorical meanings and to determine their functions in the Ukrainian Soviet discourse of the 70th of 20 century.

Methods. Research methods are descriptive, conceptual, structural-semantic analysis, partly component analysis, and discourse analysis. The cognitive theory of a metaphor of J. Lakoff and M. Johnson, supplemented by the semantic-cognitive theory of a conceptual metaphor of O. M. Baranov and Yu. M. Karaulov, is the theoretical basis of our study.

Results. According to our material, the reference zone for the formation of metaphorical meanings is narrowed down in the semantics of the Ukrainian Soviet discourse and is represented by the concepts common to human consciousness. The main metaphorical meanings are *personalization, family, collectivity, struggle, strength, nature, movement, construction, sports*. All of them are frequency sensitive and are diffuse in nature. The sameness of semantics and the use of metaphorical models transform them into the sign-ritual constructions, reflecting the basic myths of Soviet discourse.

Discussion. In the long run, comprehensive study of a conceptual metaphor, dynamics of its use in Soviet discourse will be effective and important. It will favor a more complete and coherent interpretation of cognitive and semantic features of Soviet discourse.

Keywords: metaphor, metaphoric model, conceptual metaphor, semantics, Soviet discourse.

Матеріал надійшов 22.01.2018